

İş Görevse; **HAYAT KÖLELİKTİR**

Yeniliklerden bahsetmek istiyorum. Ancak yenilik, katılımcılık denince yapılanlar ortada!

Eczacılık geçmişten bugüne, biz fark etmeden veya fark ederek evrime uğradı aslında.

Eczacılık basitten karmaşığa dönüşmüştür. Eczacı teknisyenlerinin görevleri "denetlenir olmaktan" yetkilendirilir olmaya dönüşmüştür. Performansta çok çalışmanın yerini sonuç almak ve akılsal ve bilgisel katkı koymak almıştır. Eczacının görevi eczaneyi yönetme ve danışmanlık olarak değişmiştir. Elemanların görüşleri, maaşı eczacı öder, çarkın bir dişlisiyim yerine işim önemlidir, ne kadar çok şeye hakim olursam eczacı bana o kadar mahkum olur yerine, yarattığım artı değer kadar değerliyim, bildiklerim bana yeter yerine, hergün yeni şeyler çıkıyor sürekli öğrenmek ayakta kalmanın tek yoludur, yaklaşımı gelmiştir.

Eczaneyi eczacı dahil (çünkü eczacı da bir emekçidir) çalışanlar başarıya götürür.

Ancak çalışanların başarısında eczane kültürü önemlidir. Eczanenin eczacılık yasa ve yönetmelikleri ile etik kurallara uyararak çalışması başarıyı getirecektir.

Çalışanlara kendinden ne beklendiği tam olarak aktarılmalıdır. Kendisine gerekli donanım ve malzeme sağlanmalıdır. En iyi yaptığı şeyi her gün yapma şansı tanınmalı, başarılı olduğu konularda takdir görmeli, çalışanlara insan olarak değer vermeli, kendilerini geliştirmeleri için cesaretlendirilmeli, görüşlerini her zaman hesaba katmalı, eczacılığın önemi sürekli aktarılmalı. Çalışanlara ortaya koyduğu işlerde çok kaliteli olması arandığı hissettirilmeli. Eczanedeki arkadaşlık ortamı korunmalı, birbiriyle ilişkilerin bozulmasına izin verilmemeli, kişisel sorunları ve gelişimi dinlenilmeli. " Hayatı kazanmak için " değil " hayatı yaşamak " için çalışıldığını öğretmelidir. Aksi halde kötü veya vasat çalışanlarla karşı karşıya kalırız.

Çalışanlara yeterince teşvik yapılmalıdır. Başarılı çalışanlar iş altında ezilir. Ücret artışı otomatik olarak artıyorsa çalışanlar hakkıyla ödüllendirilmiş olmaz. Performansa göre ücret verilmelidir. Çalışanların gayreti görmezden gelinmemelidir. Doğru insanla yola çıkmak önemlidir. İşinden çok alacağıyla ilgilenenler ve kendini geliştiremeyen kişilerle çalışmak ise akıntıya kürek çekmek olur.

Çalışanlar hastaların sıkıntılarını hafifletmekten hoşlanmalı ve zor durumdaki hastanın duygularını anlayıp uygun tepki verilmelidir. Bunu yaparken de mutlu olmalıdır. Çalışanları işe alırken en önemli kriter dürüstlük, zeka ve enerji olmalıdır. Birincisi yok ise diğer ikisine de zaten gerek yoktur.

Eczacı tutarlı olmalıdır. Eczanede, dışarıda insanların önünden başka başka mesajlar verilmemeli. Akılda kalması bakımından mesajlar sürekli tekrarlanmalıdır. Çalışanlara zaman ayırmalı, çalışanların iyi, kötü günlerinde yanında olunmalıdır.

Çalışan işi öğrenirken yaptığı hataların bedelini eczaneye ödeterek yetişir. İşten ayrılmadan önce çok sayıda işaret verir. Bu işaretleri görüp değerlendirmek ve duyarlı davranmak gerekir. İşten ayrılmanın gerçeklerinden bazıları; eczanedeki konumunu beğenmeyebilir, bir gelecek görmeyebilir, diğer çalışanlarla iletişim kuramayabilir, iş ve aile hayatı arasında denge kuramayabilir. Nitelikli çalışanın, çalışmaktan zevk alacağı ortamı oluşturmak gerekir.

" İş zevkliyse eğer hayat bir eğlencedir. İş görevse hayat köleliktir " M. Gorki.

Geldiğimiz noktada, eczaneler değerleri ile ayakta kalacak ya da zor durumda kalacak. Mesleğine ve etik kurallara sahip çıkan önce ayakta kalacak, uzun vadede de başarılı olacaktır.

Ecz. Ender ADAŞ

Çalışanlar hastaların sıkıntılarını hafifletmekten hoşlanmalı ve zor durumdaki hastanın duygularını anlayıp uygun tepki verilmelidir. Bunu yaparken de mutlu olmalıdır. Çalışanları işe alırken en önemli kriter dürüstlük, zeka ve enerji olmalıdır.

Hormon dosyası

Çağdaşlaşma yolunda ilerleme arzusu ve çabalarını Cumhuriyet tarihi boyunca koruyan ve yükselten sivil inisiyatifin önemli birimlerinden olan T.E.B. ve bölgedeki organı Bursa Eczacı Odası halk sağlığının korunması, gelişmesi için çalışmalarını sürekli ve titizlikle sürdürmektedir. Bu amaçla eczacılara meslek içi eğitimler akademisyenler düzeyinde verilirken, halka yönelik kampanyalara üst düzeyde katılım ve destek sağlanmaktadır.

Ancak hastalığı ortaya çıkmadan önlemenin ülke kaynakları ve ekonomisi yönünden en ucuz yöntem olduğu açıktır. Zor ve dengesiz beslenebilen bir toplum olduğumuz gerçeğinden hareketle hiç değilse sağlıklı beslenebilmeyi sağlamak hepimizin başlıca görevidir. Bu amaçla Bursa Eczacı Odası, Uludağ Üniversitesi Ziraat, Veteriner, Gıda Mühendisliği ve Tıp Fakültelerinin Dekanlık ve Ana Bilim Dalları düzeylerinde Üniversite Öğretim Üyeleriyle görüşmeler yapmış ve bağlantılar kurmuştur. Tarım, bahçe, süs, kültür bitkileri, ev ve besi hayvanlarında kullanılan ilaç ve kimyevi maddelerin kendileri veya metabolitlerinin insan sağlığında oluşturduğu risk ve sonuç tehlikeleri halk sağlığı yönünden Tıp Fakültesi Öğretim Üyeleri tarafından detaylı olarak yorumlanmaktadır. Dünya ülkelerinde yasaklanan ve sınırlandırılan ilaçların ülkemizdeki durumları incelenmektedir. Şoklanmış konserve şeklinde taze ve turfanda gıdaların üretimden tüketime kadar olan zincirde uğradığı ve/veya uğrayacağı değişimlerinin sağlık alanında oluşturacağı tehlikeler sürekli izlenerek olası riskleri izleme yöntemleri geliştirilmektedir.

SERA'DA YETİŞTİRİLEN SEBZELERDE HORMON

İnsan beslenmesi ve sağlığı için sebzenin önemi herkesçe bilinmektedir. Sebzelerde bulunan vitaminler, hormonlar, madensel ve biyokimyasal maddeler sağlığımızın korunması için gereklidir. Ne var ki yıl boyunca sebzeleri taze olarak sağlamak kolay olmamaktadır. İşte bu isteğin karşılanabilmesi için, mevsim dışı yetiştirme yöntemleri bulunmaktadır.

İklimе bağılı olmaksızın, yetiştirme ortamı sağlanan özel yapılar içinden seralarda sebze yetiştirilmesine "sera sebzeçiliği", zamanından önce veya sonra pazara göndermek üzere yapılan yetiştirmeye "turfanda sebzeçilik", böyle ürüne de "turfanda sebze" denilmektedir.

Turfanda sebzeçilik ile sera sebzeçiliği iki ayrı uğraş dalıdır. Sera sebzeçiliğinde, iklimе bağılı olmaksızın, bir yıl boyunca sebze üretimi söz konusudur. Turfanda sebzeçilik ise, iklimе bağılı kalınarak sebze üretilen yörelerde (mikro klimalarda) pazara ilk veya son ürün çıkarmaktadır.

Kış aylarında açıkta yetiştirilmesi mümkün olmayan sebze türlerinin yetiştirilme imkanlarını sağlayan seralarda domates, patlıcan, biber, fasulye, sakız kabağı, kavun, karpuz gibi sebzeler yetiştirilmektedir.

SERALARDA DÜŞÜK MEYVE TUTUMUNUN NEDENLERİ

Seralarda döllenme noksanlığının en önemli nedeni çiçek tozlarının dişicik tepesi üzerinde çimlenememesidir. Çünkü seralarda yetiştirilen domates

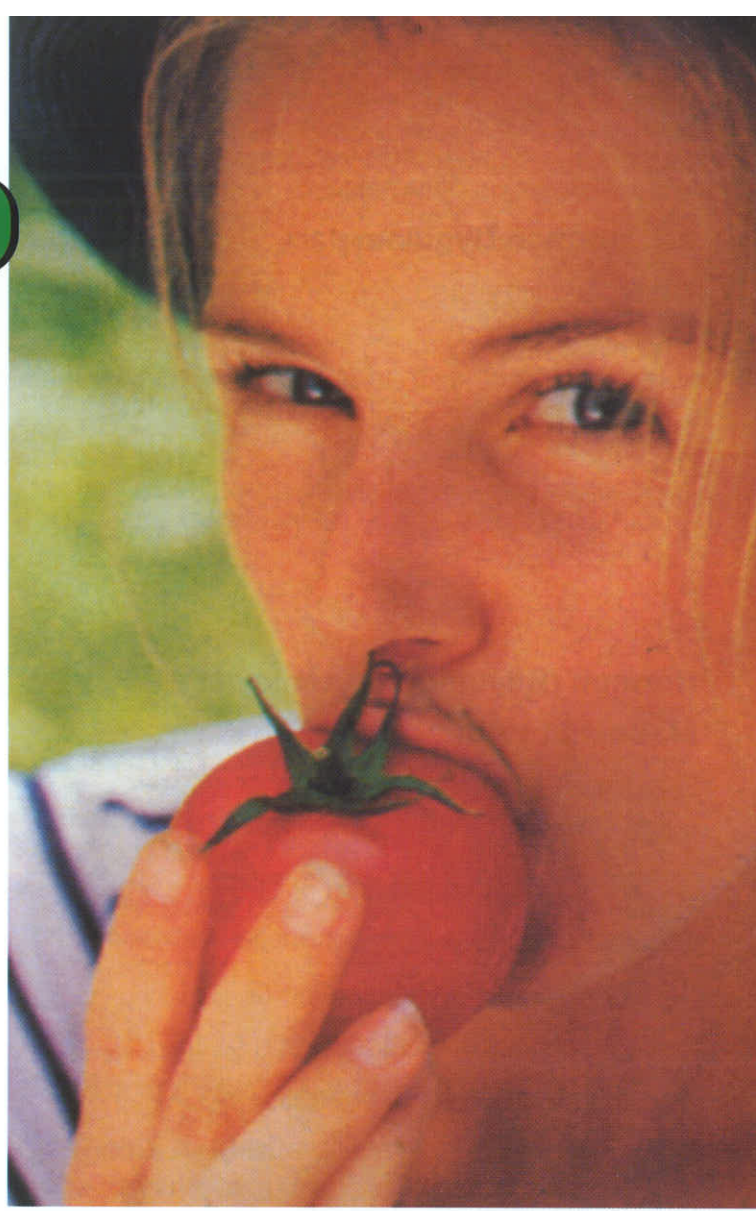
ve patlıcan gibi sebzelerin çiçek tozu oluşumu için en düşük sıcaklık derecesi, 12-14 derecedir.

Ülkemizde ise bu gibi seralar kış aylarında don tehlikesinin bulunduğu dönemlerde ısıtmaya çalışılmaktadır. Gündüz sera için sıcaklığı çiçek tozu oluşumu için uygun olsa bile, gece sıcaklıklarının 10 derecenin altına düşmesi çiçek tozu oluşumu ve döllenmeyi engellemektedir. Dolayısıyla meyva tutumu da olumsuz etkilenmektedir. Bir çok durumda da çiçek tozu oluşsa bile, sera içindeki

PROF. DR.
VEDAT ŞENİZ

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ,
ZİRAAT FAKÜLTESİ,
BAHÇE BİTKİLERİ BÖLÜMÜ -
BURSA

nem oranının yüksek oluşu ve hava hareketinin olmaması sonucu, oluşan çiçek tozları dişicik tepesine taşınmamaktadır. Bu da meyva tutumunu düşüren diğer bir nedendir. Domates ve patlıcanda döllenmenin olabilmesi için sera içi sıcaklığı 15-18 derece arasında olmalıdır.

Yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı, düşük olan meyva tutumunu arttırabilmek amacıyla seralarda ısıtma yapmak gerekir. 1 kg domates maliyetinin en az %60'ının seranın ısıtılması için yapılması gerekmektedir.

Tüm bu nedenlerle ısıtılmayan seralarda yapılan domates ve patlıcan yetiştiriciliğinde düşük olan meyva tutumunu arttırabilmek amacıyla büyümeyi düzenleyici maddeleri (Hormonları), kullanma yoluna gidilmektedir. Yetersiz sıcaklık ve yüksek nem nedeniyle ortaya çıkan meyva tutumu sorunlarını çözmek amacıyla bazı önlemler alınabilir. Bu önlemleri şu şekilde özetleyebiliriz.

2.1. Seraların Isıtılması

Serada yetiştirilen domateste gündüz 18-21 derece, gece, 15-18 derece civarında olmalıdır. Patlıcan için bu sıcaklık değerleri gündüz 21-27 derece, gece 18-21 derecedir. Bu durumda meyva tutumunu sağlamak için yapılması gereken iş seraların ısıtılmasıdır.

Ancak günümüzde enerji fiyatlarının yüksekliği düşünüldüğünde ısıtmanın yapılabilmesi için ucuz bazı enerji kaynakları araştırılmalıdır. Örneğin ülkemizde Ege ve Marmara Bölgelerindeki yeraltı sıcak su kaynaklarından yararlanmalıdır.

2.2. Hormon Uygulamaları

Yapılan araştırmalarda çiçeklenme ve meyva tutumu sırasında, bitki bünyesinde oksin yapısındaki hormonların artış gösterdiği, hormon yapılı yapay büyümeyi düzenleyici maddelerin dıştan uygulanması ile döllenme teşvik edildiği araştırmalarla ortaya konulmuştur.

Isıtılmayan seralarda yetiştirilen domates ve patlıcan da hormon uygulamaları ile meyva verim artışı sağlanmaktadır.

Örneğin; domateste kullanılan bazı hormonların listesi aşağıda verilmiştir.

Hormon (Büyümeyi Düzenleyici

Maddenin) Adı

B-Indoleacetic acid (IAA)

B-Naphtoxyacetic acid (NOXA-NOA)

2-Chlorophenoxyacetic acid (2-CEPA)

4-Chlorophenoxyacetic acid (4-CEPA)

2,4 Dichlorophenoxyacetic acid (2,4)

2,4,5-Trichlorophenoxyacetic acid (2,4,5-T)

2-Methyl-4- chlorophenoxyacetic acid (M-CPA)

2,3,5-Trimethylphenoxyacetic acid

2,5 - Dichlorobenzoik acid

KARIŞIMLAR

NOXA+CPA

NOXA+IBA

NOXA+CPA+IBA

Bu hormonlardan ülkemizde ve dünyada 2,4D, 4-CPA ve NOXA en fazla kullanım alanı bulmuştur. 2,4 D isimli hormon ise, bir yabancı ot ilacı olmasına karşılık, ısıtılmayan seralarda yetiştirilen domates ve patlıcanın çiçeklerine kış aylarında uygulanmaktadır. 2,4 D yanlı uygulamalar sonucunda meyvalarda şekil bozuklukları, koflaşma ve meme oluşumunun meydana gelmesi nedeniyle meyva kalitesini bozmaktadır.

Ülkemizdeki seraların küçük bir çoğunluğunda ısıtmanın yapılmaması nedeniyle hormon kullanımı kaçınılmazdır. Bu nedenle hormonları domates ve patlıcan yetiştiriciliğinde kullanırken, neler göz önünde tutulmalıdır.

a- Hormonlar ısıtılmayan seralarda yeterli çiçek tozunun oluşmadığı durumlarda kullanılmalıdır.

b- Özellikle sonbahar ve ilkbahar yetiştiriciliğinde, domates ve patlıcan bitkileri sürekli izlenmeli, çiçek tozlarının yeterli olduğu ve sıcaklığın döllenme için uygun olduğu dönemlerde hormon kullanılmamalıdır.

c- Hormonlar önerilen dozlarda kullanılmalıdır. Sıcaklığın yüksek olduğu durumlarda hormon dozları yüksek tutulmalıdır. Aksi takdirde domates ve patlıcan meyvalarında şekil bozuklukları, koflaşma ve meyva oluşumu bitkilerin yapraklarında ve gövdesinde virüs zararına benzeyen ipliksi yapılar oluşmaktadır.

d- Hormonlar domateste çiçek salkımındaki çiçeklerin % 50'si açıldığında patlıcanlarda ise, çiçekler açmaya yakın veyâ hafif açtığı dönemde uygulanmalıdır.

e- Hormonlar yalnız domatesin çiçek salkımına, patlıcanın çiçeğine uygulanmalıdır.

f- Hormon uygulamaları sabahın erken saatlerinde yapılmalıdır. Böylece toksik etkiler ve buharlaşma ile hormonun etkisinin azalması önlenmelidir.

SONUÇ

Ülkemizde örtü altı tarımında seralarımızın ısıtılmaması, yapı noksanlıkları ve hormonların yanlı uygulamaları sonunda ortaya çıkan düşük meyva tutum oranı, ekonomik ısıtma sistemleri ile sıcaklık kayıplarını azaltıcı ve sıcaklığı muhafaza edici bazı önlemler alınması yoluyla uygun yetiştirme döneminin seçimi ile artırılabilir. Bunun yanında ısıtılmayan seralarda kullanılması zorunlu olan hormonların kullanımında dikkatli olunmalıdır. Hormon kullanımı konusunda üreticilerin uyarılması ve eğitilmeleri son derece yararlı olacaktır.

YEM KATKILARI İKİNCİ HORMON OLMASIN!

Günümüzde karma yem, konsantre yem veya karma konsantre yem olarak nitelenen ve halk arasında yanlış anlaşılacak suni yem olarak isimlendirilen yemler, genellikle etlik piliç, yumurta tavuğu, tavşan, besi sığırları ve süt sığırlarının beslenmesinde kullanılmaktadır. Bu yemlerin yapıldığı ham maddelerin yaklaşık %95'ini mısır, arpa ve buğday gibi tahıllar, soya fasulyesi küspesi ve ayçiçeği tohumu küspesi gibi yağ sanayi yan ürünleri, balık-unu ve et-kemik unu gibi hayvansal ürünler ile kireç taşı gibi mineral madde kaynakları oluşturmaktadır. Karma konsantre yem içeriğinin geri kalan %5'lik kısmı ise vitaminler, mineraller ve yem katkı maddelerinden meydana gelir. Son yıllarda yemlerin insan sağlığı ile ilişkilendirilen ve üzerinde spekülasyonlar yapılan kısmı bu %5'lik kısımdır. Bu kısım başlıklar altında incelenecek olursa şöyle bir tablo ortaya çıkmaktadır;

Sentetik Vitamin ve İz Mineral Premiksleri : Yemlere katılan sentetik vitaminler kimyasal olarak sentezlenen ve insanların ilaç veya gıda katkısı olarak da kullandıkları maddelerdir. İz mineraller ise Bakır, Çinko ve selenyum gibi minerallerin tuzları formundadır. Hayvan ve insanların beslenmesinde kullanılan gerek sentetik vitaminlerin, gerekse iz minerallerin insan sağlığı üzerine olumsuz etkileri bilinmemektedir.

Antibiyotik ve Antimikrobiyal Maddeler : Dünyada ve Türkiye'de uzun yıllar yem katkısı olarak kullanılan bu maddelerin çoğu, 1999 yılında Avrupa Birliği'nin (AB) aldığı karar doğrultusunda yasaklanmıştır. AB bu maddelerden sadece iki tanesinin (Avilamisin, Flavomisin) yem katkı maddesi olarak kullanımına izin verilmektedir. Türkiye 'de, AB 'nin bu yasağını aynı tarihte uygulamaya koymuştur.

Aslında Antimikrobiyal ve antibiyotikler insan ve hayvan sağlığının korunmasında önemli faydaları olan maddelerdir. Ancak uzun süreli ve kontrolsüz kullanımları uzun vadede insan sağlığını tehdit etmektedir. Özellikle hayvan yemlerine sürekli olarak katılmaları, bir çok patojen mikroorganizmanın bu maddelere karşı direnç oluşturmaya neden olmaktadır. Yemlerde kullanılan antimikrobiyal ve antibiyotiklere karşı

mikroorganizmaların oluşturdukları bu direnç mekanizması, bazen insan ve hayvan hastalıklarının sağtımında kullanılan antibiyotiklere karşı da çalışabilmektedir. İşte bu olay çapraz direnç olarak isimlendirilmektedir. Bu nedene bağlı olarak, insanlardaki hayati tehlike içeren enfeksiyonların tedavisinde kullanılan antibiyotiklerin ya daha yüksek dozlarda kullanıma zorunluluğu yada bunların hiç etki göstermeme riski ortaya çıkmaktadır. Böylece insanlarda şekillenen

enfeksiyöz hastalıklarının bir kısmının tedavisi güçleşmekte veya imkansız hale gelebilmektedir.

Hormonlar : Günümüzde bir çok spekülasyon yapılmasına rağmen hayvan yemlerinde hormon kullanımının olmadığı söylenebilir. Bunun nedeni sadece yemlerde hormon kullanılmamasının yasak olmasına değil, doğal ve sentetik hormonlar ile hormon benzeri maddelerin fiyatların yüksek olmasına bağlıdır.

Hormonlardan doğal olanlarının insan sağlığı üzerine herhangi olumsuz etkilerinin bilinmemesine rağmen, bir dönem özellikle ABD'de yoğun şekilde yem katkısı olarak kullanılan Dietilstilbesterol isimli sentetik hormon benzeri maddenin insanlarda karsinojenik etkisinin bulunduğu bilinmektedir.

Probiyotikler ve Prebiyotikler : Probiyotikler insan gıdalarına ve hayvan yemlerine katılan çeşitli canlı mikroorganizmalardır. Yoğurt yüksek düzeyde probiyotik mikroorganizma içeren gıda maddelerinin başında yer alır. Probiyotikler dünyada önce insan gıdalarında sonra hayvan yemlerinde kullanılmaya başlamışken, Türkiye'de tersine önce tavuk yemlerinde daha sonra yoğurt gibi bazı gıda maddelerinin yapımında kullanılmaya başlanmıştır. Probiyotik mikroorganizmaların insanlar ve hayvanları sindirim sistemi enfeksiyonlarının bazılarını karşı koruyabilecekleri ve bağışıklık sistemini olumlu yönde etkileyebilecekleri hatta bazılarının kolon kanseri oluşumunu yavaşlattıklarına dair yayınlar bulunmaktadır. Yemlerde kullanılan Antibiyotik ve antimikrobiyalere alternatif olabileceği düşünülen probiyotikler üzerindeki bilimsel çalışmalar yoğun olarak sürmektedir. Prebiyotikler ise, insanlar ile tek mideli hayvanların sindirim sistemlerinin doğal mikroflorasında bulunan probiyotik mikroorganizmaların üremesini kolaylaştıran büyük moleküllü karbonhidratlar sınıfına giren maddeler olarak tanımlanabilirler. Hayvan yemlerine katılan gerek probiyotiklerin, gerekse prebiyotiklerin insan ve hayvan sağlığı üzerine olumsuz etkileri bilinmemektedir.

Organik Asitler:

Hayvan yemlerinde katkı maddesi olarak kullanılan organik asitlerin başlıcalarını propiyonik asit, laktik asit, benzoik asit, sorbik asit,asetik asit ve fumarik asit oluşturur. Hayvan yemlerinde kullanılan organik asitlerin insan sağlığı açısından bilinen olumsuz etkileri bulunmamaktadır.

Doğal Yem Katkı Maddeleri:

Bu grupta bitkilerin kök, gövde ve yapraklarından elde edilen ürünler, bitkilerden elde edilen eterik yağlar ile humatlar gibi etken maddeleri doğadan elde edilen yem katkı maddeleri bulunmaktadır. Özellikle son yıllarda antibiyotiklere alternatif olması beklenen doğal yem katkı maddelerinin insan sağlığı üzerine olumsuz etkileri bilinmemektedir.

Yukarıdaki bilgilerden anlaşılacağı üzere, hayvan yemlerinde kullanılan yem katkı maddelerinin insan sağlığı açısından tehlikeli kısmını antibiyotik ve antimikrobiyal oluşturmaktadır. Halen kullanımına izin verilen iki antibiyotik yem katkı maddesinin de yasaklanması beklenmektedir. Ancak yem katkı maddesi olarak kullanımı yasaklanmış bulunan diğer antibiyotiklerin özellikle tavuk sürülerinde görülen birçok hastalığın tedavisi amacıyla kullanımı serbesttir. İşte insan sağlığı açısından tehlike burada başlamaktadır. Eğer bu antibiyotiklerin satışı ve kullanımı denetlenmez, kullanımları Veteriner Hekimlerin gözetiminde yapılmaz ise, insan sağlığı açısından yukarıda bahsedilen uzun vadeli risklerin ortaya çıkması sürpriz olmayacaktır.

Doç. DR.
MUSTAFA EREN
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ,
VETERİNER FAKÜLTESİ,
Hayvan Besleme ve Besl.
Haşt. Anabilim Dalı
Öğretim Üyesi